

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»
(назва освітньої програми)

на тему: **«УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ
(НА ПРИКЛАДІ ТОВ «С-ІНЖИНІРИНГ»)**»

Виконавець:

студент ФЕУП

Іванов Валентин Євгенович _____

Науковий керівник:

д.е.н, професор

Траченко Людмила Анатоліївна _____

Одеса 2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Діяльність будь-якого підприємства здійснюється під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, тобто в умовах ризику. Нині ризик є одним із ключових складових діяльності підприємств, врахування якого необхідне під час планування їх розвитку. Для подолання кризових явищ на підприємствах необхідне управління ризиками. Саме управління ризиками спрямоване на їх виявлення, ідентифікацію, класифікацію, аналіз, оцінку та розробку й реалізацію заходів захисту бізнесу від негативного впливу.

Разом з тим, незважаючи на важливість управління ризиками на підприємствах, сьогодні воно є автономною сферою діяльності, належить до другорядних процесів, що доповнюють базові підсистеми управління. Зростаюча невизначеність зовнішнього макро- та мікрооточення призводять до того, що управління ризиками має стати центральним в системі управління підприємства, тобто інтегруватися в цю систему на всіх її рівнях.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Питання щодо управління ризиками на підприємствах різних сфер діяльності досліджували такі вчені як Калініченко З.Д., Вербіцька І. І., Віткін Л. М., Ролько О.Р., Траченко Л.А., Швець Ю., Штепа В., Васільєва Л., Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І., Крайнік О.М., Мостенська Т.Л., Скопенко Н.С., Пильнова В.П., Гавриш О.М., Капелюшна Т. В., Клименко С.М. та інші. Проте, незважаючи на велику кількість досліджень, проблема управління ризиками в сучасних умовах господарювання недостатньо відображена у наявних наукових працях.

Мета дослідження – теоретичні, методичні та прикладні аспекти управління ризиками на підприємстві.

Завдання дослідження:

- розкрити сутність управління ризиками як засобу підвищення конкурентоспроможності та успішності бізнесу;
- розглянути методичні підходи до управління ризиками на підприємстві;
- обґрунтувати доцільність застосування міжнародних стандартів в управління ризиками на підприємстві;
- охарактеризувати діяльність ТОВ «С-інжиніринг» як суб'єкта ринку інжинірингових послуг;
- проаналізувати застосування ризик-менеджменту на підприємстві;
- здійснити управління ризиками бізнес-процесу проєктування із застосуванням FMEA-аналізу;
- запропонувати модель управління ризиками на основі обміну інформацією на підприємстві;
- обґрунтувати застосування «Enterprise Risk Management – Integrated Framework» за загальною моделлю COSO як засобу ефективного управління ризиками.

Об'єкт дослідження – управління ризиками на прикладі ТОВ «С-інжиніринг».

Предмет дослідження – сукупність теоретичних та прикладних аспектів щодо управління ризиками на підприємстві.

Для вирішення поставлених у кваліфікаційної роботі завдань використовувались такі **методи**: методи теоретичного узагальнення і порівняння (аналіз і синтез, індукція і дедукція), економіко-статистичного аналізу: табличний, графічний, групування; маркетингові: SWOT-аналіз, аналіз стейкхолдерів, матриця загроз, аналіз потенційних ризиків, діаграма Ісікави, FMEA-аналіз, модель «COSO», спостереження, опитування; метод експертної діагностики: порівняння, експертне оцінювання.

Інформаційна база дослідження: наукові публікації та монографічні видання українських і зарубіжних учених, нормативно-законодавчі акти України й інших країн, матеріали наукових конференцій і досліджень, звіти та аналітичні матеріали відповідних державних органів, агентств, дані звітності підприємств, організацій і установ та ін.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (63 найменування). Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок. Основний зміст викладено на 71 сторінках. Робота містить 16 таблиць, 8 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра прийнято участь у конференції та опубліковано тези: Іванов В.Є., Траченко Л.А. Управління ризиками як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції* (Одеса, 22-23 вересня 2023 р.). Одеса, 2023. С. 394-395.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретичні аспекти управління ризиками на підприємствах України»** розкрито сутність управління ризиками як засобу підвищення конкурентоспроможності та успішності бізнесу; розглянуто методичні підходи до управління ризиками на підприємстві; обґрунтовано доцільність застосування міжнародних стандартів в управління ризиками на підприємстві.

У другому розділі **«Управління ризиками на прикладі ТОВ «С-інжиніринг»** надано характеристику діяльності ТОВ «С-інжиніринг» як суб'єкта ринку інжинірингових послуг; проаналізовано застосування ризик-менеджменту на підприємстві; здійснено управління ризиками бізнес-процесу проектування із застосуванням FMEA-аналізу.

У третьому розділі **«Шляхи поліпшення системи управління ризиками ТОВ «С-інжиніринг»** запропоновано модель управління ризиками на основі обміну інформацією на підприємстві; обґрунтовано застосування «Enterprise Risk Management – Integrated Framework» за загальною моделлю COSO як засобу ефективного управління ризиками.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. На сучасному етапі розвитку бізнесу для забезпечення його конкурентоспроможності та успішності є розробка та впровадження інтегрованих

систем управління ризиками у всіх центрах відповідальності підприємства. Для ефективного управління ризиками необхідне виконання таких функцій: прогнозування; регулювання; координація; контроль; поліпшення.

2. У діяльності будь-якого підприємства застосування методів управління ризиками необхідні для того, щоб передбачити потенційно можливе настання подій із негативними наслідками, а також можливими збитками, недоотриманням прибутку. Управління ризиками можливе із застосуванням таких методичних підходів: усунення чи запобігання ризику; зменшення (пом'якшення) негативного впливу ризиків; передача або переведення ризику; прийняття ризиків у випадку, коли потенційні збитки несуттєві та здійснюються заходи щодо попередження чи зниження шкоди в умовах невизначеності. Обгрунтовано найбільш ефективні методи ідентифікації ризиків: карта перевірки (чек-лист); сценарне планування; порівняння з еталонними критеріями (бенчмаркінг); аналіз блок-схем. До методів оцінки ризику віднесено: експертні; аналогові; дерево рішень; сценарії; економіко-статистичні.

3. В умовах євроінтеграційних процесів у діяльності українських підприємств потрібно застосувати єдині міжнародні вимоги, зокрема щодо управління ризиками. Міжнародні стандарти висувають вимоги щодо визначення ризиків, їх оцінювання, проведення поглибленого аналізу можливих наслідків, розробки сценарних прогнозів, моделювання ефективного управління бізнесом в умовах ризикової безпеки. До найбільш популярних міжнародних стандартів віднесено: ISO 9001:2015; IEC/ISO 31010:2009; ISO 31000:2014.

4. Охарактеризовано діяльність ТОВ «С-інжиніринг» та виявлено, що це українська інжинірингова компанія, яка широко відома на світовому ринку. Основним видом діяльності ТОВ «С-інжиніринг» за КВЕД-2010 є: 71.12 діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах. Компанія сертифікована на відповідність міжнародним стандартам ISO 9001:2015, ISO 14001:2015, ISO 45001:2018, що забезпечує суттєві можливості щодо розвитку на міжнародних ринках, підвищення конкурентоспроможності та досягнення ключових цілей бізнесу. Особливістю та перевагою ТОВ «С-інжиніринг» є те, що вона самостійно розробляє високотехнологічні рішення в галузі автоматизації та електропостачання, зі збалансованою ціновою політикою та високим ступенем локалізації технологій від світових лідерів галузі. Визначено Топ-10 замовників ТОВ «С-інжиніринг»: філія «УМГ «Прикарпаттрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз», Державне підприємство «Укрхімтрансміак», ПАТ «Укргазвидобування» в особі філії «Львівгазвидобування», Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» тощо. Проаналізовано організаційну структуру підприємства, здійснено оцінку конкурентів ТОВ «С-інжиніринг» та визначено найголовнішого – ТОВ «Чорноморенергоспецмонтаж».

5. Дослідження ризик-менеджменту ТОВ «С-інжиніринг» дозволило з'ясувати, що управління ризиками повинно здійснюватись на основі розробленої системи заходів, із використанням дієвих інструментів і стати обов'язковою складовою управління бізнесом. Із застосуванням SWOT-аналізу виявлено сильні, слабкі сторони, можливості та загрози. До загроз віднесено високий рівень інфляції,

висока конкуренція, припинення діяльності компаній-замовників із-за воєнних дій, низька платоспроможність замовників тощо. Розроблено матрицю загроз та виявлено загрози з високою та середньою ймовірністю реалізації: повномасштабні воєнні дії, низька платоспроможність замовників, велика заборгованість замовників за виконані роботи тощо. Визначено потенційні ризики у діяльності ТОВ «С-інжиніринг», наслідки та причини їх виникнення та розроблено необхідні дії для реагування на них.

6. Проведено аналіз управління ризиками щодо виконання бізнес-процесу з проектування ТОВ «С-інжиніринг». Розроблено етапи проектування: підготовка (аналіз) технічного завдання; складання плану-графіка виконання робіт; розробка проєктних рішень; узгодження проєктних рішень із замовником тощо. На кожному етапі проектування підприємство проводить систематичне критичне аналізування для того, щоб оцінити відповідність результатів установленим вимогам; визначити невідповідності та запропонувати заходи щодо їх усунення.

7. За методологією застосованого FMEA-аналізу виявлено потенційні ризики бізнес-процесу з проектування ТОВ «С-інжиніринг», ПЧР яких більше ПРЧ гр. До них віднесено такі ризики: неефективний аналіз технічного завдання щодо проектування об'єкту (ПЧР =324); несвоєчасне виконання робіт з проектування згідно з планом-графіком (ПЧР =210); помилки у розробці проєктних рішень (ПЧР =320); неповне (часткове) узгодження проєктного рішення із замовником (ПЧР =280); розбіжності в узгодженні проєкту із замовником (ПЧР =384); несвоєчасне забезпечення необхідними ресурсами бізнес-процесу з проектування постачальниками (ПЧР =216); інфляція (ПЧР = 504); висока конкуренція (ПЧР = 405). Це є суттєвою інформацією вищому керівництву ТОВ «С-інжиніринг» для формування коригувальних заходів та прийняття управлінських щодо зменшення або усунення ризиків у бізнес-процесі з проектування.

8. Запропоновано модель управління ризиками підприємства сфери на основі обміну інформацією (з урахуванням організаційної структури підприємства). Забезпечення ресурсами та контроль з боку вищого керівництва на основі обміну інформацією є дієвим засобом поліпшення діяльності у сфері управління ризиками на підприємстві. Постійний взаємозв'язок між спеціалістом з системи управління якістю та ризик-менеджером щодо моніторингу інформації, пов'язаної з виникненням ризикових ситуацій на підприємстві, забезпечить поширення її на всі підрозділи компанії з метою їх аналізу, ідентифікації та колегіального експертного оцінювання.

9. Застосування стандарту «COSO» дозволить підприємству вирішити такі завдання у сфері управління ризиками : визначати та управляти ризиками в повному обсязі; встановлювати рівні ризику згідно зі стратегією розвитку підприємства; зменшувати збитки у господарській діяльності; поліпшувати ухвалення рішень щодо реагування на потенційні ризики; використовувати сприятливі можливості; раціонально використовувати капітал.

АНОТАЦІЯ

Іванов В.Є. «Управління ризиками на підприємстві (на прикладі ТОВ «С-інжиніринг»)».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за магістерською програмою «Економіка, планування та управління бізнесом», – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом кваліфікаційної роботи є процес управління ризиками на прикладі ТОВ «С-інжиніринг».

У роботі розглядаються теоретичні аспекти управління ризиками на підприємствах України, зокрема розкрито сутність управління ризиками як засобу підвищення конкурентоспроможності та успішності бізнесу; розглянуто методичні підходи до управління ризиками на підприємстві; обґрунтовано доцільність застосування міжнародних стандартів в управління ризиками на підприємстві. Надано характеристику діяльності ТОВ «С-інжиніринг» як суб'єкта ринку інжинірингових послуг; проаналізовано застосування ризик-менеджменту на підприємстві; здійснено управління ризиками бізнес-процесу проєктування із застосуванням FMEA-аналізу. Запропоновано модель управління ризиками на основі обміну інформацією на підприємстві; обґрунтовано застосування «Enterprise Risk Management – Integrated Framework» за загальною моделлю COSO як засобу ефективного управління ризиками.

Ключові слова: управління ризиками, інжинірингові послуги, бізнес-процес з проєктування, FMEA-аналіз, міжнародний стандарт ISO 9001:2015, модель COSO.

ANNOTATION

Ivanov V.E. «Risk management at the enterprise (on the example of LLC «S-engineering»)»

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 076 «Entrepreneurship, trade and stock market activity» under the master's program «Economics, planning and business management», Odesa National University of Economics. - Odesa, 2023.

The master's qualification work consists of three sections. The object of the qualification work is the risk management process based on the example of LLC «S-engineering».

The paper examines the theoretical aspects of risk management at Ukrainian enterprises, in particular, the essence of risk management as a means of increasing business competitiveness and success is revealed; methodical approaches to risk management at the enterprise are considered; the expediency of applying international standards in risk management at the enterprise is substantiated. A description of the activities of LLC «S-engineering» as a subject of the engineering services market is given; the application of risk management at the enterprise was analyzed; risk management of the design business process was carried out using FMEA analysis. A model of risk management based on the exchange of information at the enterprise is proposed; the

application of «Enterprise Risk Management - Integrated Framework» based on the general COSO model as a means of effective risk management is substantiated.

Key words: risk management, engineering services, business process design, FMEA analysis, international standard ISO 9001:2015, COSO model.